

Lærarin segði Osvald vera býttan og tá lærarin visti alt, varð hann eftir tað viðfarin sum býttlingur

Fyri stuttum kom út skaldsøgan OS-VALD eftir Valdemar Poulsen í Havn. Vit hava hitt Valdemar og prátað við hann um Osvald og ymiskt annað

— Sögan um Osvald, er hon um veruligar hend- ingar og persónar?

— Nei, hetta er ein skaldsøga, ikki nøkur beinleiðis frágreiðing um tað dagliga lívið. Allir persónarnir í søguni eru fiktivir, men tað hindrar kortini ikki, at saman- burður kann gerast við veruleikan.

Hovudsögunin, Os- vald, var tey fyrstu árin sum øll onnur. Tað var einki óvanligt við hesum dronginum. Men nú kemur hann í skúla. Tá visir tað seg, at hann hevur ílt við at læra at lesa. Hetta er síðst í fyrstunum, og brekið — at vera orðblindur — var at kalla ókannað tá. Lærarin dugdi ikki at siggja annað enn, at antin var drongurin laturlur, kanska treiskur afturat, ella býttur; hetta skuldi koyrlin gera av. Eftir langa og úrslitaleysa roynd, segði lærarin drongin vera býttan. Og tá lærarin visti alt, varð hann eftir tað viðfarin sum býttlingur. Hetta skerdi móguleikar hansara at vera millum onnur fólk, og hendi tað seg, at hann

málbar seg við skili, varð tað alt ov ofta avskeplað til nakað heilt annað. Hann skuldi ikki fáa loyvi at vera sum hini, tá hann var jú býttur.

— Tá bókin byrjar, er Osvald vorðin vaksin?

— Ja, nú eru vit komin fram til fyrri heimsbar- daga og Osvald er 35.

Men stóðan er tann sama, hann skal vera býttur. Tað ger sitt til, at hann byrgir seg inni og livir meira í sínum egna hugarheimi. Og hetta er úrslitið av, at hann ikki dugdi at lesa og lærarin ikki fataði, at hetta kans- ka var eitt brek, men segði hann at vera býttan.

— Ber til at fyrigeva læraranum, hann hevði kanska ikki móguleika til at vita betur?

— Jú, tað er heldur tað, at hann er óvitandi enn, at hann er óndur. Men har er eitt annað dømi um, at hann er ikki so líðilgur, hann er heldur óstortslig- ur. Har er ein genta. Mál er ikki skapt í hesi gent- uni, men hann vil kortini noyða hana at syngja. So hann hevur óivað verið eitt sindur harðlyntur,

kanska eitt sindur stupid- ur og kanska havt eitt sindur av tí disiplinera andanum, sum tá var.

— Osvald doyir. Er tað betur fyri hann at doyggja ungur enn at liva viðari undir teimum umstøðum, sum lærarin við dómi sín- um hevur skapt honum?

— Eg vil ikki siga, at deyðið hansara er nokur neyðug avleiðing av hes- um. Tvørturímóti kann eg hugsa mær til, at hann kundi ment seg og kanska lært at lisið, um honum var liv lagað og hann fór til Danmarkar, sum ætl- anin var, og har kom und- ir kønari vegleiðing. Longu tá vóru fólk so spakuliga farin undir royndir at hjálpa tilíkkum fólki. So eg vil ikki siga, at deyðin var nakar log- iskur endi á stóðuni hjá Osvaldi.

— Er tað Nigga, sum er inni í smíðjuni, tá Osvald doyir?

— Tað verður einki sagt um. Eg haldi meg minn- ast, at Osvald helt seg hóma Nigga har uti í myrkrinum og tokuni. Annað veit man ikki, utt- an at hesin sami Nigga so sanniliga ikki var einsa- mallur at gera honum ó- náðir uttanfyri smíðjuna.

— Kundi sögan um Os- vald eins væl farið fram nú í 1978?

— Tað er tað løgna við tí, at í dag kunnu serfrøð- ingar á hesum øki harmast um, at persónar, sum eru orðblindir, framvegis verða hildnir at vera og skýrdir býttir. Og hetta hendir nú, eftir at tað er prógvað, at hetta brekið — at vera orðblindur — at kalla einki nýstítt at hava við tørvandi vit at gera. Kortini er vandi fyri, at orðblind verða søgd at vera býtt og viðfarin sum slik. So tá tað er soleiðis vorðið í dag, so er lætt at fata, at tað var manga ferðir verri fyrr í tíðini, tá man einki visti um hetta brekið.

— Er tað fyri at vísa á hetta, at tú skrivaði Os- vald?

— Fyri ein part, ja. Men hetta er jú eisini ein skaldsøga, sum fer fram fyri meira enn 60 árum síðani. Og tá hesin drong- urin kemur rættiliga víða um og í samband við fólk úr øllum stættum, og so mangar aðrar hend- ingar fara fram í ymiskum umhvøvi, har lesarin fær at hitta so mong onnur og at vita um teirra viður- skifti — dopur, lógin, stuttlig og spennandi, so verður bókin samstundis ein tíðarmynd.

Tungarbeiði at skriva

— Tú ert føddur í 1909 og fyrsta bókin hjá tær kom í 1960. Tú ert tá tilkomin maður, skrivaði tú ikki á tínum ungu árum?

— Sum skúladrongur og eisini sum hálvvaksin havi eg fingist við at skriva, sum kanska

mangur ger í teimum ár- unum. Eg skrivaði yrk- ingar, sum fóru burtur so hvørt. Men nakrar goymdi eg, sum eg síðani hugdi at, tá eg var rætti- liga tilkomin. Eg kundi siggja, at ætlanin hevði verið góð, men óbúgvíð var tað, og ikki nakað, eg vildi geva út. Men tað er

Valdemar Poulsen — Í miðeldini hevdu tey hina heilagu inkvisitiónina, og fólk blivu forfylgd við pinslum og báli. Mangt líkandi fer fram á okkara døgum, men nú eitur tað ikki longur hin heilaga inkvisitiónin

Uppruni jólatræsins

Okkara gomlu vikingar fagnaðu hini ljósu tíðini við at drekka seg sansa- leysar og sláa hvønn annan á skallan við gnagaðum kjøtbeinum

Av øllum hátíðum bera jólini hina størstu gleðina við sær, og vakrasta jóla- tekiníð er hitt friska, og vælpynntaða jólatræið við sínum blaktrandi ljós- um. Síðurin við jólatræn- um er nýggjur í Norðan- londum, men hevur tó eina gamla søgu.

Síðan kristindómurin kom fram, hava fólk hildið jól til minnis um Jesu føðing, men jólini eru nógv eldri. Tey falla sam- an við hin heidna síðin, tá teir gomlu hildu ljósfest. Hetta var fagnaðarhátíð,

sólin hevði »snarað sær á«, og nú gekk tað aftur móti ljósari tíðum.

Hátíð? Okkara forfedrar vóru ovurkátir. Drykkju- hornini vóruð fylt á trem- ur og tømð í tí stóru gildishöllini. Teir ótu og drukkju, meira enn teir vóru mentir; teir slóu hvønn annan í skallan við gnagaðum beinum — teir vóru kátir sum á ongum sinni áður.

Upprunin til orðið jól er ikki lættur at fáa greiðu á, men hildið verður, at tað kemur av fornorrøna orð-

inum »ylir« — á gotiskum »juleis« — nakað gott og gleðiligt. Hetta samsvarar væl við tey heidnu jólini. Hetta var fest fyri ljósin- um og tí, sum gror — symbolir, sum seinri verða gjord livandi við jólatræn- um. Ljósin vóru tekin um sigur menniskjunnar yvir myrkrinum og hitt grøna træið tekin um allan grøð- ur. Í dag avmyndar jóla- træið lívið — hitt æviga lívið.

Jólatræið í Kína

Elstu frágreiðingarnar um nakað, ið minnir um jólatræið koma úr Kína. Í árinum 247 f. Kr. varð eitt træ sett upp á keisara- plássinum í Peking. pynt- að við blómum og 100

lyktum. Ja, longu áðrenn hetta hendi, varð eitt slíkt træ sett upp á einum fjallatoppi — og í frá- greiðingini verður sagt, at lyktirnar á trænum lýstu sterkari enn bæði sól og máni.

Eitt sindur seinri, ár 163 f. Kr. varð gamli nýggjárshagur, kalend- arafes.in, av praktiskum grundum fluttur frá fyrsta mars til 1. januar. Trælir- nir fingi fri, tey ótu og drukkju og spældu. Til æru fyri gudin Saturnus, sum hevði lært menniskj- uni at dyrka jørðina og syrgdi fyri øllum gróðri, pyntaðu tey heimini við ljósum og í rúgvuvís av grønum plantum.

Skilnaðurin millum ljós og myrkur, millum summ-

arsins gróður og berliga veturin, tá alt í náttúruni lá deytt, hevur allar dagar sett sin dām á manna- lyndið — ikki minst í teirri tíðini, tá fólk vóru á trem- ur av yvirtúgv.

Í Norðanlondunum gjordu teir nóg burtur úr at verja seg ímóti teimum óndu maktunum og tryggja sær eitt gott ár við trivna fyri fólk og fæ. Tílfarið var í fyrsta lagi ljós og gróður. Ljós vórðu tendrað í stovnum, og á gólvið stroyddu teir hálm greinar o.t.

Nær jólini gjordust ein kristin hátíð í Norðan- londum, veit ein ikki við vissu, Norski kongurin Hákon Adalsteinsfostur, sum var føddur í árinum 929, og gjordi miseydnada roynd at kristna norska fólkið, royndi eisini at geva heidnu festini meira álvarsigan dām, men eis- ini hetta miseydnadist.

Eisini eftir at kristin-

dómurin var komin til Norðanlondini helt av- gudadyrkanin áfram, og yvirtúgvinn tók til heldur enn at minka. Tá kristin jól at enda vunnu fram í Norðanlondum, fylgdu nógvir av teimum heidnu síðunum við hátíðarhal- dinum, tó á annan hátt enn frammanundan.

Eitt barnsligt páfund

Jólatræið kemur úr Týsklandi. Tað verður fyrstu ferð umrøtt í 1642 av prestinum John Kon- rad í Strasbourg, sum tá var týskur ríkisstaður. Hesin kirkjuligi harri var alt annað enn glaður fyri jólatræið. Hann skivur m.a.:

»Uppi í býttleikum, fólk havast at um jólini meira enn Guds orði, er hitt sokallaða jóla- ella granntræið, sum tey Framhald á síðu 15